

УДК 346.34; 347.72

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.2.7>

МЕХАНІЗМ РЕДОМІЦІЛЯЦІЇ В М&А СТРУКТУРУВАННІ: ДОСВІД ЄС ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Новікова Є.О.,
аспірантка 3 року навчання
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0003-4285-2669
e-mail: evgenya.novikova@ukr.net

Новікова Є.О. Механізм редоміциляції в М&А структуруванні: досвід ЄС та Великобританії, перспективи його впровадження в Україні.

Стаття присвячена дослідженню правового регулювання механізму редоміциляції в Європейському Союзі та аналізу моделі редоміциляції, запропонованої для імплементації у Великобританії. Встановлено, що механізм редоміциляції може бути альтернативою транскордонним злиттям, відіграючи роль проміжного етапу в міжнародних М&А структуруваннях – іноземна компанія, за результатами даної процедури може здійснити злиття з компанією країни редоміциляції в загальному порядку, встановленому для «внутрішніх» злиттів. Чинне законодавство Європейського Союзу містить спеціальні норми для здійснення ряду транскордонних реорганізацій, у тому числі й транскордонного злиття та транскордонного перетворення (назва використовується Директивою (ЄС) 2017/1132 на позначення механізму редоміциляції). Дане правове регулювання є результатом багаторічного розвитку практики Суду Європейського Союзу щодо розуміння принципу свободи заснування компаній, що пройшов шлях від заперечення можливості зміни місця реєстрації суб'єкта до визнання його невід'ємним елементом свободи заснування. Проаналізовано положення Директиви (ЄС) 2017/1132, що встановлюють правила транскордонних перетворень. Визначено, що дана процедура передбачає складення умов транскордонного перетворення, звіту органу управління компанії для учасників компанії та її працівників щодо транскордонного перетворення, аналіз незалежним експертом умов транскордонного перетворення, ухвалення рішення компанією про редоміциляцію, проходження контролю у відповідних державах-членах щодо процедури. Законодавство держави-члена вибуття регулює ті частини процедур та формальностей, що повинні бути дотримані у зв'язку з транскордонним перетворенням, щоб отримати свідоцтво про попереднє схвалення перетворення, а законодавство держави-члена призначення регулює ті частини процедур та формальностей, що повинні бути дотримані після отримання свідоцтва про попереднє схвалення перетворення.

Великобританія після виходу з Європейського Союзу втратила можливість послуговуватись європейським законодавством для проведення транскордонних реорганізацій. Автором проаналізовано публічно доступні матеріали щодо розробки правового регулювання для впровадження механізму редоміциляції у Великобританії. Висвітлено основні характеристики, необхідні, на думку розробників пропозицій, для його успішного функціонування, зокрема: запровадження «двосторонньої» редоміциляції; встановлення заборони на її застосування неплатоспроможними суб'єктами, а також тими, що перебувають у стані припинення; збереження суб'єктом всього майна, прав та обов'язків в результаті редоміциляції та ін. Висвітлено раціональність незастосування концепції правонаступництва до процедури редоміциляції.

На підставі здійсненого дослідження та з огляду на потребу залучення коштів в економіку України, зокрема, не етапі повоєнної відбудови, встановлено доцільність запровадження даного механізму в Україні.

Ключові слова: угоди злиття і поглинання (М&А), редоміциляція, реорганізація, транскордонне перетворення, суб'єкт господарювання, договір.

Novikova Y.O. Redomiciliation in M&A structuring: the experience of the EU and the UK, prospects for its implementation in Ukraine.

The article is devoted to the study of legal regulation of the re-domiciliation mechanism in the European Union and to analysis of the re-domiciliation model proposed for implementation in the United Kingdom. It has been established that the re-domiciliation mechanism can be an alternative to cross-border mergers, playing the role of an intermediate stage in international M&A structuring – as a result of this procedure, a foreign company can merge with a company in the country of re-domiciliation in accordance with the general procedure established for ‘domestic’ mergers. Current EU legislation contains special provisions for a number of cross-border reorganisations, including cross-border mergers and cross-border conversions (the term is used in Directive (EU) 2017/1132 to refer to the re-domiciliation mechanism). This legal regulation is the result of many years of development of the practice of the Court of Justice of the European Union regarding the understanding of the principle of freedom of establishment, which has gone from denying the possibility of changing the place of registration of an entity to recognising it as an integral part of freedom of establishment. The provisions of Directive (EU) 2017/1132 establishing rules for cross-border conversions have been analysed. It has been determined that this procedure involves drawing up the terms of the cross-border conversion, creating the report by the company’s management body to the company’s members and employees on the cross-border conversion, analysis by an independent expert of the terms of the cross-border conversion, deciding by the company on re-domiciliation, and control measures in the relevant Member States regarding the procedure. The legislation of the Member State of departure regulates those parts of the procedures and formalities that must be complied with in connection with the cross-border conversion in order to obtain a certificate of prior approval of the conversion, and the legislation of the Member State of destination regulates those parts of the procedures and formalities that must be complied with after obtaining a certificate of prior approval of the conversion.

After Brexit, the United Kingdom lost the opportunity to use European legislation for cross-border reorganisations. The author analyses publicly available materials on the development of legal regulations for the implementation of the re-domiciliation mechanism in the United Kingdom. The main characteristics necessary for its successful functioning, according to the developers of the proposals, are highlighted, in particular: the introduction of ‘bilateral’ re-domiciliation; prohibition of its use by insolvent entities, as well as those in the process of liquidation; preservation of all property, rights and obligations by the entity as a result of re-domiciliation, etc. The rationality of not applying the concept of universal succession to the re-domiciliation procedure is highlighted.

Based on the conducted study and considering the need to attract funds into the Ukrainian economy, particularly during the post-war reconstruction phase, it has been determined that the introduction of this mechanism in Ukraine is expedient.

Key words: M&A contracts, M&A, re-domiciliation, reorganization, cross-border conversion, business entity, contract.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день глобалізаційні тенденції обумовлюють прагнення бізнесу масштабуватись та виходити на нові ринки. З одного боку, така спрямованість завжди була притаманна підприємництву, оскільки безпосередньо зв’язувала обсяги реалізації продукції, послуг чи робіт з розширенням потенційного кола споживачів/контрагентів, та відповідно збільшенням доходів. З іншого, достатньо жорстка конкуренція, націленість лідерів ринку на миттєве впровадження найновіших інноваційних рішень для підвищення ефективності діяльності за одночасного існування політичної та економічної нестабільності вимагають від господарюючих суб’єктів, що прагнуть бути конкурентоспроможними чи, за певних умов, хоча б життєздатними, постійного перегляду своїх бізнес-моделей з метою оперативного реагування на виклики, що постають перед ними.

Угоди злиття та поглинання (M&A) є тим інструментом, який часто використовується компаніями для покращення свого становища, як з метою отримання синергетичного ефекту від масштабування та виходу на нові ринки, так і отримання доступу до інноваційних рішень, об’єктів інтелектуальної власності, комерційної таємниці тощо.

Одним з M&A механізмів, що надають змогу суб’єктам господарювання з різних країн об’єднати свої ресурси та потужності є транскордонні злиття – достатньо специфічний інструмент, оскільки передбачає узгоджене регулювання єдиної процедури законодавствами декількох країн.

На сьогоднішній день, далеко не всі юрисдикції можуть запропонувати представникам бізнесу дану опцію (її найбільш ефективне функціонування забезпечене в Європейському Союзі (далі - ЄС) через створення єдиного правового поля та системи взаємодії реєстрів держав-членів). Водночас, поряд із транскордонними злиттями, іноземному праву відома процедура редоміциляції – перенесення місця реєстрації компанії з однієї юрисдикції в іншу, що за певних умов може стати альтернативою класичним транскордонним злиттям. З огляду на критичність залучення інвестицій в економіку, Україна має забезпечити наявність ефективних механізмів, що сприятимуть активізації бізнесу. Дане питання стосується не лише ресурсної бази чи привабливих інвестиційних та податкових режимів, а й аспектів доступу до економіки завдяки закріпленню чітких та прозорих процедур.

В Україні відсутній механізм транскордонних злиттів. Наразі, міжнародні М&А угоди являють собою здебільшого угоди з акціями/частками у статутних капіталах. Водночас, реорганізаційні процедури залишаються осторонь, хоча у деяких випадках мали б переваги для сторін угоди (наприклад, податкові переваги, оптимізація витрат на утримання компаній тощо). Механізм редоміциляції в даному ключі може стати проміжним етапом у структуруванні міжнародних злиттів та поглинань – іноземна компанія після зміни країни реєстрації може злитись з іншою компанією такої країни відповідно до процедур для «внутрішніх» злиттів. Таким чином, видається доцільним аналіз іноземного досвіду щодо впровадження механізму редоміциляції та його імплементація в частині, що має позитивні прояви в Україні.

Метою дослідження є аналіз правового регулювання механізму редоміциляції в ЄС та перспектив його впровадження у Великобританії, а також оцінка необхідності імплементації механізму редоміциляції в Україні.

Стан опрацювання проблематики. Дослідження транскордонних реорганізацій здійснено, зокрема, у роботах О.О. Бакалінської [1], І.А Шуміло та Р.А. Сулейманова [2], Н.В. Щербаквої [3]. Економічні аспекти транскордонних злиттів висвітлені у дослідженнях Ю.В. Бицюри [4], В.В. Матея [5] та ін. Водночас, дана тема потребує подальших наукових розробок. Питання редоміциляції, її правової природи, правового регулювання в іноземних країнах, доцільності її впровадження в Україні не були всесторонньо проаналізовані у працях науковців. До того ж, невпинний розвиток правового регулювання іноземних країн обумовлює необхідність постійного дослідження новітніх тенденцій та зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Європейський Союз. На сьогоднішній день нормативну основу здійснення транскордонних реорганізацій у межах Європейського Союзу становить Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/1132 від 14 червня 2017 року щодо деяких аспектів корпоративного права (кодифікація) (далі – Директива 2017/1132). Зокрема, нею встановлена можливість здійснення злиття декількох компаній, що знаходяться у різних державах-членах ЄС. При цьому, компанія, що бере участь у транскордонному злитті, повинна дотримуватися положень та формальностей національного законодавства, яким вона регулюється. Законодавство держави-члена, що дозволяє її національним органам заперечувати проти певного внутрішнього злиття в цілях охорони суспільного інтересу, також застосовується до транскордонного злиття, якщо принаймні одна з компаній, що беруть участь у злитті, регулюється законодавством цієї держави-члена (стаття 121 Директиви 2017/1132). [6]

Водночас, поряд з транскордонними злиттями функціонує механізм редоміциляції, що також може бути використаний для структурування злиттів компаній різних юрисдикцій залежно від оцінки учасниками потенційної М&А угоди співвідношення доцільності та можливих затрат на проходження процедур транскордонного злиття чи редоміциляції з однієї юрисдикції в іншу з подальшим злиттям за внутрішнім законодавством певної держави-члена.

Обґрунтування застосовності даного механізму бере свій початок з принципу свободи заснування компаній. Історично, Суд Європейського Союзу з даного приводу вказував, що «компанії, на відміну від фізичних осіб, є «творіннями національного права» та існують лише на підставі різних національних законодавств, які визначають їх реєстрацію та функціонування». [7] Як наслідок, компанії не можуть покладатися на свободу заснування, щоб перенести свою реальну штаб-квартиру за межі держави-члена, в якій вони зареєстровані. [8, С. 2] У подальшому практика суду змінювалась, поступово демонструючи зрушення у напрямку розширення тлумачення принципу свободи заснування. Зокрема, у справі SEVIC Суд ЄС вказав, що «різниця в підході до (регулювання – авт.) злиття двох або більше внутрішніх компаній та двох або більше компаній,

принаймні одна з яких є іноземною, становить обмеження свободи заснування». [9] А право на перенесення зареєстрованого місця компанії з однієї юрисдикції в іншу було розкрито у справі *Cartesio*: «держава-член вибуття не має підстав перешкоджати перетворенню компанії на компанію, що регулюється законодавством іншої держави-члена (держави призначення), якщо таке перетворення дозволено законодавством держави-члена перебування». [10]

Врешті-решт, розвиток правової думки втілюється в тому, що Директива (ЄС) 2019/2121 Європейського Парламенту та Ради від 27 листопада 2019 року, що вносить зміни до Директиви (ЄС) 2017/1132 щодо транскордонних перетворень, злиттів та поділів (далі - Директива 2019/2121) чітко зазначає, що «свобода заснування компаній або фірм включає, серед іншого, право створювати та керувати такими компаніями або фірмами на умовах, встановлених законодавством держави-члена, в якій вони засновані. Суд Європейського Союзу тлумачить це як право компанії або фірми, створеної відповідно до законодавства держави-члена, перетворитися на компанію або фірму, що регулюється законодавством іншої держави-члена, за умови дотримання умов, встановлених законодавством цієї іншої держави-члена, і, зокрема, за умови дотримання критеріїв, прийнятих останньою державою-членом для визначення зв'язку компанії або фірми з її національним правовим порядком». [11] Надалі нормотворець підкреслює, що відсутність правової бази для транскордонних перетворень та поділів призводить до правової фрагментації та правової невизначеності, а отже, до перешкод у реалізації принципу свободи заснування. Це також призводить до недостатнього захисту працівників, кредиторів та меншості учасників компанії в межах внутрішнього ринку (п. 5 Директиви 2019/2121).

Даною Директивою було внесено останні зміни щодо правового регулювання, так званих, транскордонних перетворень у межах ЄС. Відповідно до нормативного визначення «транскордонне перетворення» означає операцію, в рамках якої компанія, що не припинена і не перебуває у процесі ліквідації, змінює організаційно-правову форму, що в ній вона зареєстрована в державі-члені вибуття, на організаційно-правову форму держави-члена призначення і переносить принаймні свій зареєстрований офіс до держави-члена призначення, зберігаючи свою правосуб'єктність (стаття 86b Директиви 2017/1132). Організаційно-правові форми товариств з обмеженою відповідальністю, що створюються в державах-членах та які можуть брати участь у транскордонному перетворенні (редоміциляції) наведені у додатку II до Директиви.

Першочерговим кроком для здійснення транскордонного перетворення є складення органом управління компанії проекту умов транскордонного перетворення, що повинен включати принаймні такі дані:

- організаційно-правову форму та назву компанії в державі-члені вибуття і розташування її зареєстрованого офісу в такій державі-члені;
- організаційно-правову форму та назву, запропоновані для перетвореної компанії в державі-члені призначення і запропоноване розташування її зареєстрованого офісу в такій державі-члені;
- установчий документ компанії в державі-члені призначення, у відповідних випадках, та, якщо він викладений в окремому документі, статут;
- запропонований приблизний графік проведення транскордонного перетворення;
- права, надані перетвореною компанією учасникам, що користуються спеціальними правами, або власникам відмінних від акцій цінних паперів, що представляють капітал компанії, або запропоновані щодо них заходи;
- будь-які запропоновані кредиторам засоби захисту, такі як гарантії або застави;
- будь-які особливі переваги, надані членам адміністративних, керівних, наглядових чи контрольних органів компанії;
- чи отримувала будь-які заохочення або субсидії компанія в державі-члені вибуття протягом попередніх п'яти років;
- детальну інформацію про запроповану грошову компенсацію для учасників;
- можливий вплив транскордонного перетворення на зайнятість;
- у відповідних випадках, інформацію про процедури, за якими визначається порядок залучення працівників до визначення їхніх прав на участь у перетвореній компанії (стаття 86d Директиви 2017/1132).

Проект умов транскордонного перетворення підлягає вивченню незалежним експертом, за результатами якого ним складається звіт для учасників компанії (стаття 86f Директиви 2017/1132).

Проект умов транскордонного перетворення розкривається компанією та оприлюднюється в реєстрі держави-члена вибуття щонайменше за один місяць до дати проведення загальних зборів (частина 1 статті 86g Директиви 2017/1132), на яких приймаються рішення про затвердження такого проекту та ухвалення установчого документу (частина 1 статті 86h Директиви 2017/1132).

Поряд із цим, орган управління компанією складає звіт для учасників та працівників, що роз'яснює та обґрунтовує юридичні та економічні аспекти транскордонного перетворення, а також роз'яснює наслідки транскордонного перетворення для працівників (частина 1 статті 86e Директиви 2017/1132).

Держави-члени забезпечують, щоб для затвердження проекту умов транскордонного перетворення та будь-яких змін до такого проекту вимагалася більшість не менше двох третин, але не більше 90% голосів, що надаються акціями або підписним капіталом, представленим на загальних зборах. У будь-якому випадку гранична частка голосів не повинна перевищувати граничну частку, встановлену національним законодавством для затвердження транскордонних злиттів (частина 3 статті 86h Директиви 2017/1132).

Держави-члени мають забезпечити:

- *захист учасників компанії*, що проголосували проти затвердження проекту умов транскордонного перетворення, шляхом надання права відчужити свої акції за адекватну грошову компенсацію. Дане питання підпадає під законодавство держави-члена вибуття, яка також має виключну компетенцію вирішувати будь-які спори, пов'язані з такими правами (стаття 86i Директиви 2017/1132);

- *захист прав кредиторів*, чий вимоги були заявлені до розкриття проекту умов транскордонного перетворення, і при цьому строк сплати за такими вимогами не настав на момент такого розкриття. Кредитори, незадоволені гарантіями, запропонованими у проекті умов транскордонного перетворення, мають право звертатися протягом трьох місяців після його розкриття до відповідного адміністративного чи судового органу для отримання належних гарантій, за умови, що такі кредитори можуть довести, що транскордонне перетворення ставить під загрозу задоволення їхніх вимог і що вони не отримали належних гарантій від компанії (стаття 86j Директиви 2017/1132).

Держави-члени призначають суд, нотаріуса або інший орган чи органи, що компетентні контролювати законність транскордонних перетворень стосовно тих частин процедури, що регулюються законодавством держави-члена вибуття, та видавати свідоцтво про попереднє схвалення перетворення, що підтверджує дотримання всіх відповідних умов та належне виконання всіх процедур та формальностей у державі-члені вибуття (далі - «компетентний орган») (стаття 86m Директиви 2017/1132). Законодавство держави-члена вибуття регулює ті частини процедур та формальностей, що повинні бути дотримані у зв'язку з транскордонним перетворенням, щоб отримати свідоцтво про попереднє схвалення перетворення, а законодавство держави-члена призначення регулює ті частини процедур та формальностей, що повинні бути дотримані після отримання свідоцтва про попереднє схвалення перетворення (стаття 86c Директиви 2017/1132).

Такий контроль здійснюється протягом трьох місяців із дати отримання документів та інформації щодо затвердження транскордонного перетворення загальними зборами компанії (частина 7 статті 86m Директиви 2017/1132). Держави-члени забезпечують надання свідоцтва про попереднє схвалення перетворення контролюючим органам держави-члена призначення, через систему взаємозв'язку реєстрів.

Компетентний орган держави-члена призначення забезпечує, щоб перетворювана компанія дотримувалася положень національного законодавства про заснування й реєстрацію компаній, та затверджує транскордонне перетворення, як тільки встановить, що всі відповідні умови та формальності були належним чином виконані в державі-члені призначення.

Держави-члени забезпечують, щоб реєстр у державі-члені призначення повідомив реєстр у державі-члені вибуття через систему взаємозв'язку реєстрів про те, що транскордонне перетворення набуло чинності. Держави-члени також забезпечують негайне виключення компанії з реєстру після отримання такого повідомлення (стаття 86r Директиви 2017/1132).

Транскордонне перетворення має такі наслідки:

– всі активи та зобов'язання компанії, включаючи всі договори, кредити, права та обов'язки, переходять до перетвореної компанії;

– учасники компанії продовжують бути учасниками перетвореної компанії, якщо тільки вони не відчужили свої акції згідно зі статтею 86i (1) (право відчуження акцій учасниками, що проголосували проти транскордонного перетворення);

– права та обов'язки компанії, що виникають на підставі трудових договорів або трудових відносин та існують на дату набуття чинності транскордонним перетворенням, є правами та обов'язками перетвореної компанії (стаття 86г Директиви 2017/1132).

Великобританія. У період перебування Великобританії у складі Європейського союзу питання транскордонних реорганізацій було врегульоване Директивою 2005/56/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 жовтня 2005 року про транскордонні злиття товариств з обмеженою відповідальністю. Допоки Великобританія перебувала у складі Європейського Союзу, механізм транскордонних злиттів був повною мірою доступний місцевим компаніям. Водночас, як вказується практиками, така процедура не користувалась особливою популярністю у представників бізнесу. [12] Після закінчення перехідного періоду, встановленого для Brexit (31 грудня 2020 року) [13], процедура транскордонних злиттів зникла з правового поля Великобританії [14]. Водночас, на зміну процедурі транскордонних злиттів, планується впровадити механізм редоміциляції [15].

З метою напрацювань пропозицій щодо правового регулювання редоміциляції була створена Комісія незалежних експертів (далі – Комісія), за результатами діяльності якої 1 жовтня 2024 року було підготовано відповідний звіт. Якщо першочергові пропозиції Уряду Великобританії були сконцентровані на впровадженні «односторонньої» редоміциляції – перенесення місця реєстрації компанії до Великобританії, то Комісія рішуче підтримує запровадження двостороннього режиму редоміциляції, який дозволить юридичним особам, зареєстрованим за межами Великобританії, стати британськими компаніями, а також дозволить британським компаніям редоміцилюватись за межі Великобританії. Варіанти таких режимів вже існують у багатьох інших юрисдикціях, включаючи держави-члени ЄС, Сінгапур, Канаду, Нову Зеландію, Австралію, Джерсі та ряд штатів США. [16, С.1]

Комісія розробила рекомендації до законодавчого врегулювання обох варіантів процедур, загальна характеристика яких наведена нижче. Пропоноване правове регулювання **редоміциляції до Великобританії** має наступні основні характеристики:

1. Суб'єктами редоміциляції не можуть бути особи, які є неплатоспроможними, або для яких призначено ліквідатора, керуючого або адміністратора (або іншу подібну посадову особу). [16, С.4] Це пов'язано з тим, що Комісія вважає, що процес редоміциляції має бути доступним для осіб, які планують вести діяльність у Великобританії. Крім того, Комісія пропонує уряду розглянути питання про те, в якій мірі корпорації, які підпадають під дію санкцій Великобританії або міжнародних санкцій, або більшість учасників чи інші контролюючі сторони яких підпадають під дію таких санкцій, не повинні мати права на редоміциляцію у Великобританію. [16, С.5]

2. Відсутність вимог до співвідношення організаційно-правових форм різних юрисдикцій для компанії, що здійснюють редоміциляцію та можливість змінювати інші атрибути компанії. Комісія зауважує, що з огляду на кількість різних форм корпорацій, що існують в інших юрисдикціях, вимагати будь-якого рівня еквівалентності форми компанії до і після редоміциляції є недоцільним, і заявник повинен мати можливість гнучко змінювати організаційно-правову форму, статут та інші характеристики компанії в рамках даної процедури. [16, С.1]

Попередньо, компаніям, що редоміцилюються, планується надати можливість перетворення в приватну компанію з відповідальністю, обмеженою акціями/частками або ж компанію з необмеженою відповідальністю чи публічну компанію. Виключення становить обрання форми компанії з відповідальністю, обмеженою гарантією. Відповідно до Закону про компанії 2006 року неможливо перетворити товариство з відповідальністю, обмеженою акціями/частками на товариство з відповідальністю, обмеженою гарантією. [16, С.11]

Суб'єкт, що редоміцилюється, може змінити свою назву. [16, С.11]

3. Здійснення реєстрації суб'єкта, що редоміцилюється у Великобританії має передувати його зняттю з реєстрації в іншій юрисдикції. Незважаючи на те, що теоретично реєстрація суб'єкта у новій юрисдикції та зняття з реєстрації у юрисдикції, з якої він редоміцилюється, мають відбуватись в один і той самий день, на практиці можуть виникнути труднощі. [16, С.2] Комісія вважає, що існування особи, яка звертається для зміни місця реєстрації, не має перериватись (має бути постійною), тож не може бути ситуацій, за яких суб'єкт буде виключений з реєстру в юрисдикції, яку він змінює, до моменту його реєстрації у Великобританії. [16, С. 20] У наведеному аналізі було здійснено звернення до досвіду Сінгапуру, де редоміцильована компанія зобов'язана протягом 60 днів з моменту її реєстрації в Сінгапурі подати документ, що свідчить про зняття з реєстрації в іншій юрисдикції. Недотримання цієї вимоги тягне відкликання реєстрації компанії

в Сінгапурі. Подібний механізм пропонується запровадити і у Великобританії, визначивши неподання свідчень про зняття з реєстрації в іншій юрисдикції як правопорушення, окрім випадків, коли причини такого неподання перебувають поза межами контролю суб'єкта. [16, С.20]

4. Питання захисту учасників компанії, що редоміцилюється, її кредиторів та інших заінтересованих осіб є прерогативою юрисдикції, з якої здійснюється редоміциляція. Захист інтересів заінтересованих сторін у Великобританії буде забезпечуватися на основі інформації, яку суб'єкт надасть у своїй заявці про редоміциляцію, а також за допомогою механізмів, передбачених законодавством про компанії, після того як заявник стане британською компанією. [16, С. 2]

5. Обидві юрисдикції, між якими здійснюється редоміциляція мають забезпечувати відповідне правове регулювання. Процедура редоміциляції не є здійсненою за умови існування відповідного правового регулювання лише в одній з юрисдикцій. У разі, якщо країна попередньої або країна наступної реєстрації суб'єкта не передбачає механізму виходу з / прийняття до юрисдикції, зміна реєстрації не зможе бути реалізована. Таким чином, незважаючи на пропозицію Комісії не встановлювати вичерпний перелік юрисдикцій, до чи з яких може редоміцилюватись особа, варіанти вибору для представників бізнесу у будь-якому разі обмежені особливостями правового регулювання іншої країни, що фігурує у процедурі.

6. Редоміциляція не передбачає припинення особи, що змінює місце реєстрації, а відтак до даної процедури не застосовна концепція універсального правонаступництва. [16, С.29] Комісія навела дві справи, де розглядалось питання універсального правонаступництва: «Загальновизнано, що рішення у справі Nokes проти Doncaster Amalgamated Collieries [1940] встановлює (незважаючи на положення про внутрішні злиття відповідно до розділу 27 Закону про компанії 2006), що злиття британських компаній не спричиняє передачу до юридичної особи, що продовжує існування, будь-якого договору, що містить обмеження на передання, або якщо права за ним за своєю природою не можуть бути передані». Однак, на думку Комісії, справа Nokes не створює подібної проблеми у випадку редоміциляції. Оскільки компанія, яка змінила місце реєстрації, матиме ту саму правосуб'єктність, як до, так і після зміни (що буде чітко зазначено у законодавстві Великобританії), відтак перехід договорів або інших активів/зобов'язань не відбуватиметься. [16, С. 29]

Комісія також звертає увагу на справу *Metliss v National Bank of Greece and Athens* [1957], у якій постановлено одне з небагатьох судових рішень, де розглядається дія концепції універсального правонаступництва за англійським правом. У цій справі суди відмовилися визнати концепцію універсального правонаступництва як принцип англійського права, але визнали (як питання англійського права), що злиття компаній, яке відбулося в іноземній юрисдикції, впливало на передачу компанії- правонаступниці зобов'язань за договором, укладеним за англійським правом, на тій підставі, що злиття мало характер універсального правонаступництва за законами іноземної юрисдикції і що статус об'єднаної компанії за такими законами повинен бути визнаний за англійським правом. Комісія не вбачає у цій справі нічого, що заважало б вважати вплив редоміциляції, таким, що договори за англійським правом, укладені юридичною особою до редоміциляції, продовжували б бути обов'язковими для компанії після її здійснення. [16, С. 29]

Загалом, пропозиції, розроблені для редоміциляції до Великобританії значною мірою схожі з пропозиціями для **редоміциляції з Великобританії до інших юрисдикцій**. Наприклад:

1) Редоміциляція неможлива для компанії, які перебувають в процесі ліквідації або знаходяться в стані банкрутства: якщо компанія не в змозі сплатити свої борги відповідно до розділу 123 *Insolvency Act 1986* (далі – Закон про неплатоспроможність); якщо щодо будь-якої частини майна компанії призначено ліквідатора, керуючого або адміністратора, або якщо вони володіють чи контролюють будь-яке майно компанії; якщо компанія уклала компромісну угоду з кредиторами. Це повинно включати добровільну домовленість компанії відповідно до частини 1 Закону про неплатоспроможність та схему домовленості або план реструктуризації відповідно до частини 26 або 26А Закону про компанії 2006. Редоміциляція можлива, за умови виконання відповідної компромісної угоди з кредиторами. [16, С. 58-59]

2) Відсутність вичерпного переліку юрисдикцій, до яких здійснюється редоміциляція. Комісія пропонує, щоб будь-яка компанія, зареєстрована відповідно до Закону про компанії 2006 (у тому числі, редоміцильована компанія), мала право редоміцилюватись із Великобританії. При цьому, не планується створення переліку юрисдикцій, з якими може бути проведена дана процедура. Єдиною вимогою є підтвердження компанією того факту, що законодавство юрисдикції редоміциляції дозволяє таку редоміциляцію для британської компанії. [16, С. 58-59]

Для британської компанії, яка бажає перенести місце реєстрації за межі Великобританії, Комісія запропонувала заходи захисту, які повинні бути доступні для членів та кредиторів, а також у зв'язку з інтересами національної безпеки. Крім того, Комісія запропонувала деякі додаткові положення, щоб певна інформація, що стосується компанії, залишалася доступною у Великобританії протягом певного періоду після перенесення місця реєстрації. [16, С. 2]

З аналізу наведених вище ознак випливає, що закріплена в ЄС та запропонована у Великобританії модель редоміциляції значно подібна до закріпленого в українському законодавстві механізму перетворення юридичної особи. Прикметно, що в Україні перетворення (зміна організаційно-правової форми юридичної особи відповідно до частини 1 статті 108 Цивільного кодексу України [17]) визнається видом реорганізації та не передбачає збереження суб'єкта. Перетворенню як реорганізації притаманне правонаступництво, що передбачає припинення суб'єкта, який перетворюється, та утворення нового – в який він перетворюється, з переданням останньому всього майна, прав та обов'язків. Як було зазначено вище, редоміциляцію у Великобританії планується закріпити без застосування значних обмежень свободи суб'єкта визначати форму та спосіб діяльності в новій юрисдикції. Зміна організаційно-правової форми, найменування, змісту установчих документів, способу управління компанією та ін. фактично являють собою зміну характеристик, за якими компанія могла б бути ідентифікована. Більше того, реєстрація компанії, що редоміцилюється, скасується у країні вибуття та наново здійснюється у Великобританії. Таким чином, за редоміциляції відбувається формальне припинення однієї особи та утворення нової, що дозволяє прирівняти його до українського механізму перетворення, що за аналогією з ЄС може бути назване транскордонним перетворенням. У даному разі дається в знаки специфіка ставлення Комісією у Великобританії до такого транскордонного перетворення як до механізму «модифікації» суб'єкта, де береться до уваги сутність та кінцева мета процедури, а не її формальні ознаки, такі як зміна атрибутів компанії, скасування та внесення записів про компанію до реєстру.

В Україні немає чіткого та вичерпного законодавчого визначення правонаступництва, а також не врегульовано момент його виникнення при реорганізації. Дана концепція лежить здебільшого в теоретичній площині, а основні її характеристики знаходять свого формального виразу в судовій практиці, що подекуди є неоднорідною та загалом не є джерелом права. Поряд із цим, на сьогоднішній день, є випадки намагання податкових органів обмежити для правонаступників користування податковими перевагами (наприклад, Індивідуальна податкова консультація від 16.01.2024 р. № 243/ІПК/99-00-21-02-02 ІПК), внаслідок відсутності правового регулювання, яке б явно забезпечило суб'єкта господарювання від зловживань контролюючих органів. Більше того, існують непоодинокі судові спори щодо випадків невиконання зобов'язань з посиланням на те, що договір з правонаступником не укладався (наприклад, постанова Касаційного господарського суду від 16 червня 2021 року у справі № 670/600/18) або правонаступництво щодо певного зобов'язання не відбулося (наприклад, постанова Західного апеляційного господарського суду від 6 вересня 2022 року у справі № №907/1063/21, постанова Північно-Західного апеляційного господарського суду від 1 вересня 2025 року у справі № 903/406/25). Незважаючи на те, що суди достатньо послідовно роз'яснювали сутність концепції правонаступництва, не можна не звернути увагу на факти порушення прав кредиторів та самих правонаступників (зокрема, у випадках, заперечення боржниками їх статусу як правонаступників за переданими зобов'язаннями, а також їх прав як платників податків), які внаслідок особливостей правового регулювання, що є достатньо лаконічним та таким, що залишає поле для специфічних тлумачень та інколи й перекручень, були змушені нести додаткові часові, фінансові та інші витрати для відновлення своїх прав у судах.

З огляду на це, превалювання сутності над формою у процедурі редоміциляції, запропонована для запровадження у Великобританії, має власні переваги. У разі сприйняття редоміциляції як процесу, де бере участь один суб'єкт, існування якого сутнісно не припиняється, проблемні питання, пов'язані з концепцією правонаступництва, нівелюються та гарантується захист прав кредиторів чи редоміцильованої особи.

Висновки. Отже, зважаючи на те, що основною метою України є залучення інвестицій для післявоєнної відбудови, вбачається, що запровадження механізму редоміциляції в Україні було б достатньо прогресивним кроком. Раціональність запровадження механізму редоміциляції в Україні може бути виправдана наступними підставами:

1) Залучення додаткового фінансування до України залежить не лише від наявності ряду ресурсів, необхідних для успішної побудови бізнесу, а й від наявності чітких та доступних механізмів

доступу до юрисдикції, закріплених у законодавстві. Прикметно, що процедура «внутрішньої» редоміциляції набуває особливого значення у юрисдикціях з привабливим податковим режимом, що передбачає не тільки й не стільки преференційні податкові ставки для інвесторів, а й чітке та зрозуміле податкове законодавство з передбачуваною системою адміністрування податків. Відповідно до Національної стратегії доходів до 2030 року, схваленої Розпорядженням Кабінету міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1218-р (далі – Стратегія) одним із заходів податкової політики України є перегляд/раціоналізація чинних режимів інвестиційного стимулювання в межах податку на прибуток підприємств. При цьому, серед принципів Стратегії є принцип розвитку, який передбачає, що політика та стратегії повинні забезпечувати підтримку відбудови, післявоєнної реконструкції та відновлення економіки України, стимулювання розвитку її виробничого та експортного потенціалу, а також запровадження необхідних інструментів для підтримки інвестицій з урахуванням тих, які використовуються в країнах ЄС. [18, С. 16] Стратегія підкреслює важливість залучення як внутрішніх, так і іноземних інвестицій не тільки для цілей післявоєнного відновлення, але і в більш загальному сенсі для стимулювання економічного зростання. Разом із тим, важливим пріоритетом податкової політики для післявоєнної відбудови є економічно ефективне використання податкових стимулів. У випадку із пільговими режимами це означає, що їх наявність має бути одним із вирішальних факторів, які впливають на рішення інвесторів щодо здійснення інвестицій в обсягах та за напрямками, визначеними законом. [18, С. 67] Таким чином, запровадження ефективної процедури редоміциляції за умови існування ресурсів для ефективного підприємництва та у разі вдалої реалізації заходів, передбачених у Стратегії, шляхом запровадження податкових стимулів у межах стабільної, прозорої, передбачуваної податкової системи створить необхідні умови для релокації іноземних представників бізнесу до України.

2) З огляду на прогнози активізації бізнес процесів після завершення війни, можна припустити, що М&А угоди продемонструють затребуваність та ефективність, зокрема, за участі іноземних суб'єктів. Українське законодавство не передбачає можливості здійснення транскордонних реорганізацій, зокрема – злиття чи приєднання. Водночас, запровадження процедури редоміциляції може стати альтернативою. Потенційно, М&А структурування з іноземними компаніями включатимуть додатковий етап – редоміциляцію до України, та вже наступне злиття чи приєднання.

3) На сьогоднішній день, представники українського бізнесу не лише підтримують рівень продажів в Україні, демонструючи стійкість до викликів війни, а й масштабуються та виходять на іноземні ринки. Країни-партнери України мають досвід здійснення процедур редоміциляції. Зважаючи на український євроінтеграційний курс, тісну співпрацю з США та Великобританією, українські компанії, за таких умов, мали б додатковий механізм доступу до іноземних ринків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бакалінська О.О. Транскордонне переміщення компаній в ЄС. *Координата. Корпоративне право*. 2023. URL: <https://coordinata.com.ua/transkordonne-peremisenna-kompanij-v-es> (дата звернення: 06.02.2026).
2. Шуміло І.А., Сулейманов Р.А. Нова концепція транскордонного переміщення компаній у законодавстві та судовій практиці ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С.373-377. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/94> (дата звернення: 06.02.2026).
3. Щербаква Н.В. Правове забезпечення реорганізації господарських організацій: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04 / Донец. нац. ун-т. ім. В. Стуса. Вінниця, 2024. 676 с.
4. Бицюра Ю.В. Транскордонні злиття та поглинання. *Глобальна економіка*. 2022. № 2. С. 64-76. URL: [10.31617/zt.knute.2022\(121\)06](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2022(121)06) (дата звернення: 06.02.2026).
5. Матей В.В. Транскордонні злиття і поглинання в умовах сучасних викликів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2023. № 47. С. 48-53. URL: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-47-9> (дата звернення: 06.02.2026).
6. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/1132 від 14 червня 2017 року щодо деяких аспектів корпоративного права (кодифікація): Директива; Європарламент від 14.06.2017 № 2017/1132. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_014-17 (дата звернення: 06.02.2026).
7. 7.Case 81/87 The Queen v H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc. [1988] ECR 05483, para. 19.

8. Dániel Gergely Szabó, Karsten Engsig Sørensen. Cross-border conversion of companies in the EU: the impact of the VALE judgement. Nordic & European Company Law Working Paper No. 10-33. 2013. P. 1-17. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2198364 (date of access: 06.02.2026).
9. Case C-411/03 SEVIC Systems [2005] ECR I-10825, para. 23.
10. Case C-210/06 Cartesio Oktató és Szolgáltató bt [2008] ECR I-09641, paras. 112-113.
11. Directive (EU) 2019/2121 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/2121> (date of access: 06.02.2026).
12. Tax treatment of re-domiciliations and cross-border mergers. *Slaughter and May*: website. URL: <https://www.slaughterandmay.com/services/practices/tax/tax-treatment-of-re-domiciliations-and-cross-border-mergers/> (date of access: 06.02.2026).
13. Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community. URL: <https://www.legislation.gov.uk/eut/withdrawal-agreement/article/126> (date of access: 06.02.2026).
14. The impact of Brexit on UK M&A. *MACFARLANES*: website. URL: <https://www.macfarlanes.com/what-we-think/2022/the-impact-of-brex-it-on-uk-m-a/> (date of access: 06.02.2026).
15. Consultation outcome. Corporate re-domiciliation. Gov.UK: website. URL: <https://www.gov.uk/government/consultations/corporate-re-domiciliation> (date of access: 06.02.2026).
16. Corporate re-domiciliation. Report of the UK Independent Expert Panel. 1 October 2024. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/670c01eb3b919067bb48308a/corporate-re-domiciliation-report-of-the-uk-independent-expert-panel.pdf> (date of access: 06.02.2026).
17. Цивільний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> (дата звернення: 06.02.2026).
18. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL: https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716 (дата звернення: 06.02.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації: 10.05.2026

© Новікова Є.О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0